

Αλεύρι για έναν μοναδικό άρτο...

Σχετικά με μια λειτουργική αναφορά σε ένα κείμενο του Dadisho Qatraya, ενός μοναχού της Ανατολικής Συρίας του έβδομου αιώνα

Διαβάζοντας ένα μοναστικό κείμενο του έβδομου αιώνα, συνάντησα αρκετές αναφορές λειτουργικού χαρακτήρα, ή μπορούμε να πούμε «τελετουργικού» στις οποίες η προσευχή των μοναχών αναφέρεται περισσότερο ή λιγότερο άμεσα. Σε αυτές τις γραμμές θέλω να μοιραστώ μαζί σας μία από αυτές τις αναφορές, η οποία μιλάει, αν και εν συντομία, για την ευχαριστιακή ιεροτελεστία. Το εν λόγω κείμενο βρίσκεται στο έργο του Dadisho Qatraya, ενός μοναχού της ανατολικής Συρίας που έζησε στο δεύτερο μισό του έβδομου αιώνα στην Beth Qatraya, μια παράκτια περιοχή δυτικά του Περσικού Κόλπου, μια περιοχή μεγάλης σημασίας για την άνθηση μοναστηριών, μοναχών και μοναστικών κειμένων συριακής παράδοσης.

Το απόσπασμα που θέλω να μοιραστώ μαζί σας χωρίς πολλά σχόλια από την πλευρά μου βρίσκεται στο *Σχόλιο για τον Παράδεισο των Πατέρων*, το οποίο με τη σειρά του είναι μια συλλογή Αποφθεγμάτων των Πατέρων της Ερήμου μεταξύ των σημαντικότερων που έχουν διασωθεί. Ο Dadisho στο κείμενο και το σχόλιό του, απαντά στις ερωτήσεις των «αδελφών» (δηλαδή των μοναχών που του κάνουν ερωτήσεις, προσπαθώντας να κατανοήσουν το κείμενο και να αντλήσουν πνευματική διδασκαλία από αυτό), με εξηγήσεις που πολύ συχνά ο συγγραφέας «υποστηρίζει-δικαιολογεί» με κείμενα παρμένα από τα Ευαγγέλια. Βρίσκουμε συχνά αυτό το γεγονός στην ανατολική συριακή μοναστική ασκητική παράδοση, όπου οι συγγραφείς παίρνουν κείμενα από την Αγία Γραφή, ιδιαίτερα το Ψαλτήρι και τα Ευαγγέλια, και τα χρησιμοποιούν όχι τόσο ως δικαιολογία όσο ως σημείο υποστήριξης των επιχειρημάτων τους.

Στο παρακάτω κείμενο, ο Dadisho, σχολιάζοντας και χρησιμοποιώντας την ευαγγελική παραβολή του σπορέα και του σπόρου που έπεσε σε διάφορα μέρη του εδάφους (βλ., *Μτ 13, 8. Μκ 4:8. Λκ 8:8*), απαντά στην ερώτηση που του έθεσαν οι αδελφοί για τη σχέση μεταξύ της ενάρετης ζωής των λαϊκών στον κόσμο και της ενάρετης ζωής των μοναχών τόσο στη μοναξιά όσο και στο μοναστήρι. Στην απάντησή του, η οποία υπερβαίνει το κείμενο που μεταγράφεται σε αυτές τις σύντομες σελίδες, ο Dadisho συγκρίνει τη ζωή του ανθρώπου στον κόσμο, αν και μπορεί επίσης να τη ζήσει στην αρετή, με το βραχώδες έδαφος, με ξηρή γη..., όπου ο σπόρος μπορεί σίγουρα να βλαστήσει, αλλά κινδυνεύει να μην ριζώσει και να μην αποφέρει καρπούς. Αντιθέτως, η ζωή του μοναχού στη μοναξιά του, ή στο μοναστήρι με τους αδελφούς, ο συγγραφέας το συγκρίνει με το καλό έδαφος όπου ο σπόρος βλασταίνει, ριζώνει και φέρει καρπούς.

Και στο κείμενο του Dadisho, βρίσκουμε αυτό το απόσπασμα που μεταγράφω, και όπου υπάρχει ακριβώς η λειτουργική αναφορά που θέλω να τονίσω:

Σχόλιο στον Παράδεισο των Πατέρων, Ι, 10: Σε αυτές τις τρεις τάξεις της αύξησης του σιταριού (το σιτάρι που έχει πέσει στο δρόμο, στο βραχύδες έδαφος, ανάμεσα στα αγκάθια...), ο Κύριός μας οριοθετεί και περιλαμβάνει όλη την αρετή που ασκούν οι κοσμικοί στον κόσμο. Αντιθέτως, στη συνέχεια (το σιτάρι που έχει πέσει σε καλό έδαφος), πραγματεύεται την αρετή που ασκούν οι μοναχοί σε τρεις διαφορετικές μορφές. Και τι λέει ο Κύριός μας; «Άλλοι σπόροι έπεσαν σε καλό έδαφος, δηλαδή σε ενάρετες ψυχές, και καρποφόρησαν: άλλος τριάντα, άλλος εξήντα, άλλος εκατό». Πρώτον, πρέπει να γνωρίζουμε ότι την πρώτη γη στην οποία έπεσε ο σπόρος, σύμφωνα με τους τρεις τρόπους που περιγράφηκαν παραπάνω, ο Κύριός μας δεν την αποκαλεί «καλή γη» και μόνο αυτή την αποκαλεί «καλή». Στη συνέχεια μας εισάγει στην πειθαρχία των μοναχών με την οποία οι μοναχοί ανεβαίνουν προς την τελειότητα σε τρία διαφορετικά βήματα, δηλαδή: το βήμα των μουμένων, το βήμα των μοναχών μεσαίου επιπέδου και τέλος το βήμα των τελείων. Το «εκατό» υποδηλώνει το έργο των τελείων, το «εξήντα» των μοναχών μεσαίου επιπέδου και το «τριάντα» των μουμένων. Και παρόλο που αυτά τα βήματα είναι όλο και υψηλότερα, είναι όλοι καλός σπόρος σπαρμένος σε καλό έδαφος που φέρει καλό και ώριμο καρπό. Ένα χωράφι στο οποίο φυτρώνουν τρία στάχυα, για παράδειγμα, ένα από τα οποία έχει εκατό κόκκους σιταριού, το άλλο εξήντα και το άλλο τριάντα, όταν θερίζονται, αλέθονται, ζυμώνονται και ψήνονται, θα είναι ο ίδιος άρτος που βγαίνει και από τα τρία, που μεταφέρεται στο θυσιαστήριο, αγιάζεται από το Άγιο Πνεύμα και γίνεται το Σώμα του Χριστού. Με τον ίδιο τρόπο, αν υπάρχουν τρεις μοναχοί στον ίδιο τόπο, και, για παράδειγμα, ο ένας είναι τέλειος, ο άλλος είναι μεσαίου επιπέδου και ο τελευταίος είναι μουμένος, αν ο πρώτος πεθάνει στην κατάσταση της τελειότητάς του, εκείνος του μεσαίου επιπέδου στην κατάσταση του μεσαίου επιπέδου και ο μουμένος ως μουμένος, και οι τρεις θα χαρούν με τον ίδιο τρόπο στη βασιλεία των ουρανών, λόγω της ευθύτητας της πρόθεσής τους, της αγάπης τους για τον Θεό και του ζήλου τους στο έργο της δικαιοσύνης, παρόλο που ο ένας πεθάνει στα γηρατειά, ο άλλος στα νιάτα του και τελικά ο τρίτος σχεδόν παιδί. Στην πραγματικότητα, ο Θεός αναζητά στους ανθρώπους την καλή τους πρόθεση και τον ζήλο τους για τα έργα της δικαιοσύνης, η οποία γεννιέται από την αγάπη τους γι' Αυτόν.

Χωρίς να υπεισέλθω στη «διαμάχη/συζήτηση» που θα μπορούσε να προκύψει μεταξύ της ενάρετης ζωής στον κόσμο και της ενάρετης ζωής στην έρημο/μοναστήρι -μια διαμάχη που κατά κάποιο τρόπο θα συνεχιστεί στα επόμενα κεφάλαια του κειμένου μας- θέλω απλώς να μοιραστή το λειτουργικό υπόβαθρο που βρίσκουμε ακριβώς στην απάντηση του Dadisho: δηλαδή, την αναφορά σε μια προετοιμασία του άρτου για την ευχαριστιακή ιεροτελεστία: «...Όταν αυτά (τα στάχυα) θεριστούν, αλεσθούν, ζυμωθούν και ψηθούν, θα είναι ο ίδιος άρτος που βγαίνει και από τα τρία, ο οποίος μεταφέρεται στον βωμό...". Εξ ου και η

πραγματικά «αναφορική» αναφορά κατά την παρουσίαση του άρτου και την επίκληση: «...(ο άρτος) που μεταφέρεται στην Αγία Τράπεζα, αγιάζεται από το Άγιο Πνεύμα και γίνεται Σώμα Χριστού». Χρησιμοποιώντας αυτή την εικόνα του άρτου που παρουσιάζεται στην Αγία Τράπεζα και αγιάζεται από το Άγιο Πνεύμα στη διδασκαλία του προς τους μοναχούς, ο Dadisho γνωρίζει ότι χρησιμοποιεί μια σύγκριση με την οποία οι μοναχοί δεν θα δυσκολευτούν να συλλάβουν τόσο τη μοναστική όσο και τη λειτουργική διάσταση. Έτσι μια μοναστική κοινότητα στην οποία η τέλεση της Θείας Ευχαριστίας μπορεί να είναι πολύ συχνή, αλλά και μια κοινοτική τέλεση της ακολουθίας των Ωρών. Αργότερα, ο Dadisho θα μιλήσει για την ψαλμωδία που απαγγέλθηκε σε στάση όρθια και τα αναγνώσματα της Αγίας Γραφής που τα άκουσαν καθιστοί λόγω κούρασης, ίσως λόγω μιας πολύ μακράς ψαλμωδίας.

Τέλος, θέλω απλώς να υπενθυμίσω ότι ο Dadisho Qatraya ανήκει στην εκκλησιακή και λειτουργική παράδοση της Ανατολικής Συρίας που χρησιμοποιεί, μέχρι τις μέρες μας, εκτός από τις αναφορές που αποδίδονται στον Νεστόριο και τον Θεόδωρο της Μοψουεστίας, και την αναφορά επίσης του Addai και του Mari που, αν και δεν έχει τη αφήγηση ίδρυσης της Ευχαριστίας, έχει σίγουρα την επίκληση που πραγματικά αγιάζει και καθαγιάζει τον άρτο και τον οίνο, καθιστώντας τα Σώμα και Αίμα του Χριστού.

Άλλες αναφορές λειτουργικού χαρακτήρα, ιδιαιτέρως εκείνες που αγγίζουν την προσευχή και την ψαλμωδία των μοναχών, τις βρίσκουμε επίσης σε όλο το κείμενο του Dadisho. Για παράδειγμα, στην παράγραφο 30 του ίδιου βιβλίου Α' ο Dadisho δηλώνει: "Πράγματι, εκείνοι που στον δικό τους βαθμό ανάπτυξης βρίσκονται ακόμη στην τάξη (επίπεδο) της σωματικής προσευχής και της ανάγνωσης, όταν είναι κουρασμένοι να στέκονται όρθιοι και από την ψαλμωδία, αναπαύουν το σώμα τους μένοντας καθιστοί κατά την στοχαστική ανάγνωση. Και κατ' αυτό τον τρόπο, από τη στιγμή που το σώμα τους αναπαύθηκε μένοντας καθιστοί, και ο νους τους φωτίστηκε χάρη στην ανάγνωση, τότε σηκώνονται για την ιεροτελεστία και την προσευχή".

Έπειτα θα συνεχίσω την επιστολή μου και τη συλλογή μου από άλλες πληροφορίες και υποδείξεις.

+π. Εμμανουηλ Νιν

Αποστολικός Έξαρχος